

Sotsiaalkaitseministri määruse „Meetme tegevuse „Erihoolekandeesutuste reorganiseerimine“ toetuse andmise tingimused avatud taotlemisel“ seletuskiri

I Sissejuhatus

Euroopa Regionaalarengu Fondi (edaspidi *ERF*) vahendite kasutamisel perioodil 2014–2020 Eestis on aluseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artiklis 14 nimetatud partnerluslepe alusel koostatud ning Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud ja Euroopa Komisjoni poolt kinnitatud ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020 (edaspidi *rakenduskava*). Rakenduskava viiakse ellu perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse (edaspidi *STS*) § 1 lõike 1 punkti 1 alusel.

Vastavalt *STS* §-le 14 kehtestab avatud taotlemisel toetuse andmiseks rakendusasutuse (edaspidi *RA*) juht toetuse andmise tingimuste määruse (edaspidi *TAT*).

Vastavalt *STS* § 12 lõike 3 alusel antud Vabariigi Valitsuse 23.07.2015 korraldusele nr 295 on *ERFi* kaasabil rahastatava meetme tegevuse 2.5.1 „Erihoolekandeesutuste reorganiseerimine“ *RA* Sotsiaalministeerium ja rakendusüksus (edaspidi *RÜ*) Rahandusministeerium.

Käesoleva määrusega kehtestatakse rakenduskava prioriteetse suuna 2 „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ meetme 2.5 „Hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puuetega inimeste vajadustele vastavaks“ tegevuse 2.5.1 „Erihoolekandeesutuste reorganiseerimine“ (edaspidi *meetme tegevus*) toetuse andmise tingimused avatud taotlemisel. *TAT* on kujundatud vastavalt erihoolekande arengukavale aastateks 2014–2020¹ (edaspidi *erihooletande arengukava*) ja heaolu arengukavale 2016–2023².

TAT sisaldab eesmärkide ja tegevuste kirjeldust, kulude abikõlblikkuse tingimusi, näitajaid ning rakendamise tingimusi. Mõju läbivatele teemadele on kirjeldatud määruse seletuskirjas.

TAT määruse eelnõu ja selle seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi strateegia ja eelarve osakonna peaspetsialist Marek Atonen (tel 626 9231, marek.atonen@sm.ee). Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Lily Mals (tel 626 9333, lily.mals@sm.ee).

II Määruse eesmärk

Meetme tegevuse eesmärk on tagada psüühilise erivajadusega inimestele paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused. Toetatakse ööpäevaringse erihooletuste osutajate teenuseüksuste reorganiseerimist asutustes, kus ühes hoones on enam kui 30 ööpäevaringse erihooletuste teenusekohta, ning taristu loomist uutele erihooletuste teenusekohtadele.

Erihoolekandes on võetud suund kogukonnaga tihedamalt seotud toetavate teenuste osutamisele. Järgjärguline deinstitutionaliseerimine võeti eesmärgiks riiklike erihooletuste ja -teenuste reorganiseerimise kavaga³ 2006. aastal. Kirjeldatud suundumustega alustati perioodil 2007–2013 *ERFi* vahendite toel. Suleti ja reorganiseeriti neljas vanas mõisahoones asuvad asutused ning kahest mõisast viidi välja ööpäevaringse erihooletuste osutamine. Loodi 550 kvaliteetset teenusekohta peremajades. Ehitatud

¹ Kinnitatud sotsiaalkaitseministri 18.09.2014 käskkirjaga nr 152 http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Puudega_inimetele/erihooletande_arengukava_2014-2020.pdf

² Kinnitatud Vabariigi Valitsuse 30.06.2016 korraldusega nr 240 http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/heaolu_arengukava_eelnou_0.docx

³ Riiklike erihooletuste ja -teenuste reorganiseerimise kava: http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Puudega_inimetele/riiklike_erihooletuste_ja_ -teenuste_reorganiseerimise_kava.pdf

üksused paiknevad Tapal, Karulas, Sinimäel, Viljandis, Kehras, Türil, Tõrvas, Väandras, Väana-Vitis, Uuemõisas ja Kodijärvel.

Psüühilise erivajadusega inimestel on jätkuvalt vajadus privaatse ja koduse eluruumi järele. Samas on neil esmalt vajalik kohaneda tegevustega oma üksuse piirides, edasi selle läheduses, et hiljem ise aktiivsemalt kasutada sealseid tegevusvõimalusi. Uutes üksustes on võimalikult tavapärased elutingimused, mis tagavad privaatsuse, suurema personaalse tähelepanu ja individuaalse lähenemise. Teenusekohad luuakse kogukondadesse, mis annab võimaluse siduda klientide igapäevased tegevused kohaliku kogukonnaga.

Eesmärgi täitmisel luuakse eelarveperioodil 2014–2020 vähemalt **1400 kvaliteetset erihoolekande teenusekohta**.

Rakenduskava eesmärkide täitmist rahastatakse meetme eelarvest kokku **47 600 000 euro** ulatuses (osakaal 85% planeeritud kogueelarvest). Eestipoolne meetme tegevuse riiklik kaasfinantseering on meetmete nimekirjas planeeritud 6 132 000 eurot.

Investeeringute toel lõpetatakse ööpäevaringse teenuse osutamine mitmes suures ja vananenud ebasobivas asutuses. Vastavalt erihoolekande arengukavale väheneb perioodi lõpuks enam kui 30 inimesega teenuseüksuses elavate ööpäevaringset erihooldusteenust saavate psüühilise erivajadusega inimeste osakaal 65%-lt 30%-le.

2016. aastal korraldatud esimese taotlusvooruga eraldati Vabariigi Valitsuse 12.01.2017 korraldusega nr 7 „Euroopa Regionaalarengu Fondi meetme 2.5 „Hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puuetega inimeste vajadustele vastavaks“ tegevuse 2.5.1 „Erihoolekandeaasutuste reorganiseerimine“ investeeringute kava kinnitamine“ ERFi vahendeid kokku 20 projektile summas 35 756 715 eurot. Koos riigi kaasfinantseeringuga (3 645 864 eurot) ja toetuse saajate omafinantseeringuga (4 480 695 eurot) investeeritakse erihoolekandeteenuste taristusse 43 883 274 eurot. Sellega reorganiseeritakse 1111 senist ööpäevaringse erihooldusteenuse (819 ööpäevaringse erihooldusteenuse ja 292 kogukonnas elamise teenuse) kohta ning täiendavalt luuakse 201 kogukonnapõhist (123 kogukonnas elamise teenuse ja 78 toetatud elamise teenuse) teenusekohta.

Meetme II taotlusvooru ERFi vahendite jääk on **11 843 285 eurot**.

Paralleelselt majutusega teenuste taristu arendamisega on oluline tagada ka toetavad teenused psüühilise erivajadusega inimestele. Kvaliteetsem ja integreeritum teenuste struktuur toetab psüühilise erivajadusega inimeste elamist kogukonnas ning aitab tagada sobivaima neile osutatava teenuse.

III Määruse sisu ja võrdlev analüüs

Määrus koosneb kuuest peatükist ja 25 paragrahvist. Peatükid jagunevad järgmiselt:

- 1) üldsätted;
- 2) toetatavad tegevused, kulude abikõlblikkus, toetuse osakaal ja suurus;
- 3) toetuse taotlemine, nõuded taotlejale ja taotlusele;
- 4) taotluste menetlemine, projektide hindamine ja taotluse rahuldamise otsus;
- 5) toetuse saaja, rakendusüksuse ja rakendusasutuse ülesanded;
- 6) toetuse maksmine.

Määruse 1. peatükis kirjeldatakse määruse reguleerimisala ning toetuse andmise eesmärki ja tulemust, nimetatakse rakendusasutus ja -üksus ning sätestatakse vaiete menetleja.

Määruse § 1 kohaselt kehtestab määrus toetuse andmise tingimused meetme tegevuse elluviimiseks.

Määruse § 2 määratleb toetuse andmise eesmärgi ja tulemuse (väljundinäitaja). Toetuse andmise eesmärk on tagada psüühilise erivajadusega inimestele paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused. Meetme tegevusest toetatakse erihoolekandeteenuste pakkumiseks vajaliku taristu loomist, et psüühilise erivajadusega inimestel oleks võimalik loomulikus elukeskkonnas iga päev paremini toime tulla ja olla aktiivsem kogukonna liige. Väljundinäitajaks on kokku vähemalt 1400 kvaliteetset erihoolekande teenusekohta. Teenusekoha definitsiooni määrukses ei esitata, kuid määruse § 6 lõikes 2 kirjeldatakse meetme tegevusest toetatavaid loodavaid teenuseüksusi (mille omakorda moodustavadki loodavad teenusekohad). Toetust antakse kooskõlas erihoolekande arengukava ja heaolu arengukava eesmärkidega, järgides puuetega inimeste õiguste konventsiooni⁴ ja deinstitutionaliseerimise põhimõtteid⁵. Jätkatakse esimeses taotlusvoorus rakendatud põhimõtet, mille kohaselt on ööpäevaringsete teenuste pakkumisel abikõlblikud kuni 30-kohalised teenuseüksused, mis on jagatud kuni 10-liikmelisteks rühmadeks (v.a toetavate teenuste taristu rajamisel).

Määruse § 3 nimetab meetme RA ja RÜ. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 29.09.2016 korraldusele nr 325 „„Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse meetmete nimekirja“ kinnitamine“ on hoolekande taristu projektide RA Sotsiaalministeerium. RÜ ülesandeid täidab Rahandusministeerium.

Määruse § 4 sätestab vaiete menetleja. RA otsuse või toiminguga vaide menetleja on RA. RÜ otsuse või toiminguga vaide menetleja on RÜ. Vaided vaadatakse läbi haldusmenetluse seaduses sätestatud korras.

Määruse 2. peatükis määratakse kindlaks meetme tegevuse abikõlblikkuse periood, selle raames toetatavad tegevused, kulude abikõlblikkus, toetuse osakaal abikõlblikest kuludest ja piirsumma ning riigiabiga seonduv.

Määruse § 5 sätestab meetme tegevuse abikõlblikkuse perioodi. Projekti abikõlblikkuse periood on rahastamisotsuses sätestatud ajaperiood, mis jääb ajavahemikku 01.01.2014–31.08.2023. Rakenduskava abikõlblikkuse periood lõpeb 2023. aasta detsembris, meetme tegevuse abikõlblikkuse perioodi lõpptähtajaks on planeeritud 31. august, et tagada ajavaru ettenägematutel asjaoludel pikenenud projektide lõpetamiseks abikõlblikkuse perioodil.

Määruse § 6 lõike 1 kohaselt toetatakse meetme tegevusest kahe senise teenuseüksuse reorganiseerimist ning uute erihoolekande teenusekohtade taristu ehitamist, rekonstrueerimist, ostmist või renoveerimist.

Punkt 1 on suunatud Valkla Kodus kohtumäärusega hoolekandetasutusse paigutatud isikutele suunatud teenuste ümberkorraldamisele ning Viljandi Haiglas ööpäevaringse erihooldusteenuse üksuse reorganiseerimisele.

Kohtumäärusega hoolekandetasutusse paigutatud isikutele pakutakse praegu ööpäevaringset erihooldusteenust vaid Valklas ning sealne taristu ei sobi kaasaegseks teenuse osutamiseks. Planeeritud on rajada kuni 120 teenusekohta, mis peab katma teenusevajaduse pikemas vaates kogu Eestis. Eesmärk on hajutada teenuse osutamine vähemalt kolme asukoha vahel ning teenuseosutajana jätkab piiratud pakkumise juures AS Hoolekandeteenused või mõni sobiva kogemusega teenuseosutaja, kellega on AS Hoolekandeteenused sõlminud vastavasisulise lepingu teenusekohtade üleandmiseks (näiteks SA Viljandi Haigla). Riigi seisukohast on selle sihtrühma puhul oluline, et oleks tagatud jätkuv teenuse osutamine, sest kohus saadab teenust saama inimesed, kes võivad olla või on ohtlikud endale ja/või teistele inimestele.

⁴ Puuetega inimeste õiguste konventsioon. <https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012005>

⁵ European Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care (2012). Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community-based Care. <http://deinstitutionalisationguide.eu/>

Viljandi Haigla ööpäevaringse erihooldusteenuse üksuse ebastabiilse remissiooniga psüühikahäirega isikute sihtrühm on sarnaselt eelmises lõigus nimetatud sihtrühmaga suhteliselt piiratud ja terviseseisundist tuleneva spetsiifilise erivajadusega. Selle tõttu on teenusekohtade paiknemisel oluline psühhiaatrilise abi ja tervishoiuteenuste lähedus. Peale Viljandi Haigla on sama teenuse osutajad veel Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskus (38 kohta) ja Valgamaa Tugikeskus (2 kohta). Arvestades esimese taotlusvooru tulemusi, paranevad oluliselt Lõuna-Eesti Haigla lähedal Võrumaal Meegomäel teenust osutava Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskuse teenuse osutamise tingimused. Samas on Viljandimaal Jämejalas teenust osutava Viljandi Haigla puhul 50% teenusesaajatest suure haigla ühes tiivas. Praegused ruumid ei toeta isikukeskset lähenemist, normaliseerimist ja taastumist, kuivõrd tegemist on haiglaga, kus ei ole loodud (ega ole ka olemasolevate ruumide baasil võimalik luua) peresarnast keskkonda ega peresarnaseid teenuseüksusi.

Ebastabiilne remissioon iseloomustab selliste sümptomite kulgu, kus tegemist on ebastabiilse haiguse sümptomite taandumisega. Ebastabiilse remissiooni korral vahelduvad paranemise ja haiguse ägenemise hood pidevalt ja seisund on sageli muutuv. Seetõttu vajavad sellise haiguskuluga isikud suures mahus psühhiaatrilist abi ja viibivad sageli (mitu korda aastas) ravil psühhiaatriahaiglas. Ühtlasi vajavad ebastabiilse remissiooniga psüühikahäirega isikud sagedast rahustamist, jälgimist ja vajaduse korral ka ohjeldusmeetmete kasutamist. Sellisele sihtrühmale sobiv toetav keskkond peaks sisaldama nii vähest väliskeskkonnast tulenevat stimulatsiooni kui võimalik, olema kindlalt struktureeritud ja muutumatu ning juhendamine peab olema orienteeritud eelkõige ravist. Samas lähtutakse ka selle teenuse puhul normalisatsiooni printsiibist – teenuse osutamise keskkond ei peaks olema haiglasarnane, vaid pigem kodusarnane ning toetama isiku iseseisvat toimetulekut.

Punktiga 2 antakse võimalus uute erihoolekande teenusekohtade loomiseks. Toetatakse taristu ehitamist, rekonstrueerimist, ostmist ja renoveerimist, et pakkuda sotsiaalhoolekande seaduses nimetatud ööpäevaringset erihooldusteenust, kogukonnas elamise teenust, toetatud elamise teenust ja igapäevaelu toetamise teenust, samuti muid teenuseid, millega pakutakse lühi- või pikemaajalist majutust või mis tagavad psüühilise erivajadusega inimestele võimalused igapäevasteks tegevusteks.

Projekti raames võib luua taristu majutusega teenusele või muule teenusele ja tegevusele, mis aitab kaasa teenust saava inimese aktiveerumisele (nt tegevustoad, töötoad jm), nii ühiselt ühes projektis kui eraldi projektina.

Rakenduskavas on toetavate meetmete juures välja toodud, et ööpäevaringsete teenuste kõrval on planeeritud vajadusepõhiselt investeerida ka kogukonnapõhiste teenuste taristusse (sh päevakeskused). Selliste kohtade loomine on muu hulgas vajalik, et ennetada ööpäevaringsetele kohtadele sattumist ning toetada liikumist nt peremajadest iseseisvalt elama. Teenuste disaini väljatöötamise protsessis välja tulnud vajaduse kohaselt on oluline puudus kvaliteetsetest ruumidest vastavate teenuste osutamiseks. Selles punktis toetatakse ka toetavate teenuste taristu rajamist.

Tabel 1. Planeeritav eelarve jaotus TAT § 6 lõikes 1 nimetatud tegevustele (euro)

	Tegevus	ERFi vahendid	Kaasfinantseering/ omafinantseering	Kokku investering
Valkla Kodu reorganiseerimine		5 100 000	900 000	6 000 000
SA Viljandi Haigla erihoolekande reorganiseerimine	§ 6 lg 1 p 1	2 244 000	396 000	2 640 000
Uued teenusekohad	§ 6 lg 1 p 2	4 499 285	793 992	5 293 277
KOKKU		11 843 285	2 089 992	13 933 277

Lõige 2 annab teenuseüksuse üldise mõiste. Teenuseüksus koosneb ühiselt toimivatest teenusekohtadest, mis võivad olla ühes või mitmes hoones. Teenuseüksus peab toimima eraldi kogumina ja selles peab olema võimalik teha kõiki igapäevaelu toiminguid alates pesu pesemisest ja toidu valmistamisest. Ruumilahendustes tuleb vältida institutsionaalsele teenusele omast koridori ja palati süsteemi, planeerides ühisalad ja eraldi magamistoad sarnaselt tavaliste eluruumidega.

Punkti 1 kohaselt on lubatud rajada kuni 30-kohalised teenuseüksused. Vastav piirmäär on seotud erihoolekande arengukavas seatud eesmärgiga vähendada suurtes asutustes elavate inimeste osakaalu 65%-lt 30%-ni. Teenusekohtade arvestamise aluseks on kõik ööpäevaringse majutusega teenused, sh ööpäevaringne erihooldusteenus, kogukonnas elamise teenus ja toetatud elamise teenus, aga ka üleöömajutusega intervallhoid jm.

Ühes hoones teenuse osutamisel tuleb tagada võimalus moodustada väiksemad peresarnase ja vajaduspõhise elukorraldusega rühmad (maksimaalselt 10 isikule ühes „peres“). Väiksem perepõhine üksus peab olema eraldi ruumiliselt piiritletav ning inimesele turvalise ja arenguks soodsa elukeskkonna ja -korraldusega. Isiku jaoks peab olema mõistetav, kuhu ta kuulub, kellega ta ühist elamispiinda jagab, kes on vajaduse korral tema tugi ning millised on tema õigused ja kohustused.

Punkti 2 kohaselt antakse võimalus luua taristu toetavateks teenusteks ja tegevusteks lisaks punktis 1 nimetatud teenusekohtadele. Loodav taristu on esiteks täienduseks olemasolevale ööpäevaringse majutusega teenuste taristule ning teisalt liiguvad suuremas mahus teenuse osutamisel teenusesaajad oma elukoha ja rajatava taristu vahel.

Punkt 3 annab võimaluse rajada teenuseüksus, kuhu ei looda ühtki ööpäevaringse majutusega teenusekohta. Võib esineda olukordi, kus piirkonnas on olemas vajalik mahus ööpäevaringse majutusega teenusekohad ning nende toetuseks on vaja luua muid toetavaid teenusekohti.

Lõikes 3 tehakse erand teenuseüksuste loomisel, sest teenuste spetsiifikast tulenevalt ei ole alati võimalik tagada piisavalt efektiivne teenuste osutamine hajutatult ööpäevaringse erihooldusteenuse teenusekohtade puhul ebastabiilse remissiooniga psüühikahäirega isikutele ja kohtumäärusega hoolekandeesutusse paigutatud isikutele. Nendele sihtrühmadele paragrahvi lõiget 2 ei kohaldata.

Lõike 4 järgi on teenusekohtade rajamisel kohustus arvestada ligipääsetavuse nõuetega. Nõuetega arvestamine hoolekandeesutuse loomisel on ehitusseadustikuga kohustatud baaseeldus. Nimelt tuleb rajatavate ehitiste puhul ehitusseadustiku § 11 lõike 2 punkti 8 kohaselt arvestada asjakohasel juhul puudega inimeste erivajadustega. Kuna tegu on sotsiaalhoolekande seaduse järgi hoolekandeesutuse kui sotsiaalteenuse osutamise kohaga, on puudega inimeste erivajadustega arvestamine kindlasti asjakohane. Ehitusseadustiku § 7 sätestab, et ehitist tuleb projekteerida ja ehitada ning korras hoida hea tava kohaselt. Kuigi praegu konkreetset ligipääsetavuse nõuet reguleerivat määrust ei ole, tuleb vastavalt ehitusseadustiku §-le 7 rakendada head tava, mis praegusel juhul on sätestatud majandus- ja kommunikatsiooniministri 28.11.2002 määruses nr 14 „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/226420>).

Füüsilise keskkonna loomisel on oluline lähtuda loomuliku elukeskkonna kujundamisest. Elukeskkonna piiritlemine muudab keskkonna isiku jaoks väiksemaks, turvalisemaks ja arusaadavamaks. Isikutele peab olema tagatud isikliik eraldi magamistuba koos oma asjade hoidmise võimalusega. Loodavad uued teenuseüksused peavad sobituma kohalikku keskkonda, hoonete ja elumajade väljakujunenud arhitektuuri ja miljöösse. Ruumide planeerimisel tuleb lähtuda kehtivatest tervisekaitse nõuetest (sotsiaalkaitseministri 21.12.2015 määrus nr 75 „Tervisekaitse nõuded erihoolekandeteenustele ja eraldusruumile“).

Määruse § 7 määratleb abikõbllike kulude mõiste ja selles esitatakse abikõbllike ja mitteabikõbllike kulude loetelu. Kulude abikõbllikkuse määramisel lähtutakse ka STS § 13 lõike 5, § 29 lõike 8, § 46 lõike 2, § 47 lõike 1 ja § 48 lõike 7 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 01.09.2014 määrusest nr 143 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetusest hüvitatavate kulude abikõbllikuks lugemise, toetuse maksmise ning finantskorrektsioonide tegemise tingimused ja kord“ (edaspidi *ühendmäärus*).

Lõikes 1 on esitatud viide ühendmääruse abikõbllike kulude mõistele. Lõikes 2 nimetatakse abikõbllikud kulud, mis on seotud määruse §-s 6 nimetatud tegevustega, ning sätestatakse abikõbllike kulude loetelu. Loendit ei ole võrreldes esimese taotlemisega sisuliselt muudetud, sest mitme planeeritava projekti puhul võib olla arvestatud varasemaid tingimusi.

Muudetud on punkti 8 sõnastust, kus on piiratud ehitamise kuludega. Ehitusseadustiku § 4 järgi katab see eelmise taotlusvooru määruses sätestatud rekonstrueerimise ja renoveerimise ning sisaldab endas laiendamise, ümberehitamise, lammutamise ja muu ehitisega seonduva tegevuse, mille tulemusel ehitistekib või muutuvad selle füüsilised omadused. Ehitamine on ka pinnase või katendi ümberpaigutamine sellises ulatuses, millel on oluline püsiv mõju ümbritsevale keskkonnale ja funktsionaalne seos ehitisega.

Punkti 9 järgi loetakse abikõbllikeks muu hulgas väliskeskonna rajamise kulud. Siia alla mahuvad projektikohane haljastus, pingid, paiksed spordivahendid ja aiaehitised (piirdekonstruktsioonid, kuurid, abihooned), mis mahuvad ettenähtud eelarve piiresse.

Punktis 10 nimetatud teavitamisega seotud kulud on eelkõige objekti ELi märgistusega sildid ning tänu- ja infotahvlid vastavalt Vabariigi Valitsuse 12.09.2014 määrusele nr 146 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse andmisest avalikkuse teavitamise, toetusest rahastatud objektide tähistamise ning Euroopa Liidu osalusele viitamise nõuded ja kord“, samuti projektide avaürituste ja nurgakivi paigaldamisega seonduvate ürituste kulud.

Punktis 11 on sätestatud, et hoonestamata ja hoonestatud maa ostusumma on abikõbllik kuni kümne protsendi ulatuses projekti abikõbllikest kuludest. Lisaks on abikõbllikud selle maa omandamisega seotud kulud.

Punkti 12 järgi on abikõbllikud hoonete, ruumide, korterite ja elamute ostmise kulud, kui eesmärk on pakkuda ruumides erihoolekandeteenuseid. Abikõbllikud on ka nende ruumide ostmise, remondi ja kohandamisega seotud kulud. Punkti 11 kohast maa ostmise abikõbllikkusega seotud piirangut ei kohaldata, kui tegevuse eesmärk on kasutada ostetud hooneid, ruume, kortereid või elamuid erihoolekandeteenuste pakkumiseks. Kuna ostuhinna ja ostetava vara renoveerimise hinna suhe võib väga suures ulatuses kõikuda, ei ole otstarbekas sätestada piiranguid osakaalule, mis võib nende kulude tegemiseks projekti raames teha. Eesmärkide saavutamiseks tehtavate kulude vajalikkust ja projektilahenduse sobivust hinnatakse taotluste menetlemise käigus.

Lõike 3 kohaselt on toetuse saaja kinnisasja ostmisel kohustatud esitama RÜ-le kinnisasja turuväärtuse kohta sõltumatu kvalifitseeritud hindaja eksperdi hinnangu, mis on väljastatud kuni 90 kalendripäeva enne ostutehingut. Hindaja peab hindamisel omama vastava varaklassi hindamiseks väljastatud vajalikku kutsetunnistust, mis on registreeritud kutseseaduse § 14 kohases riiklikus kutseregistris. Nõue puudutab lõike 2 punktides 11 ja 12 nimetatud ostude turuhinna tõendamist hetkel, kui RÜ-le esitatakse maksetaotlus vastava kulu katmiseks.

Lõike 4 kohaselt on käibemaks projekti raames abikõbllik kulu, kui on võimalik näidata, et vastavalt käibemaksu reguleerivatele õigusaktidele ei ole õigust projekti raames tasutud käibemaksu sisendkäibemaksuna maha arvata või käibemaksu tagasi taotleda ning käibemaksu ei hüvitata ka muul moel.

Sisendkäibemaksu mahaarvamisel lähtutakse käibemaksuseaduses (KMS) sätestatud sisendkäibemaksu korrigeerimise põhimõtetest (KMS § 32).

KMS § 29 lõike 1 kohaselt saab maksukohustuslane maksustamisperioodil tema maksustatavalt käibelt arvestatavast käibemaksust maha arvata maksustatava käibe tarbeks kasutatava kauba või teenuse sama maksustamisperioodi sisendkäibemaksu.

Seega ei saa sisendkäibemaksu arvestatud käibemaksust maha arvata ja see on abikõlblik ERFist finantseerimiseks, kui:

- 1) toetuse saaja ei ole käibemaksukohustuslane vastavalt KMS §-des 19 ja 20 sätestatule;
- 2) käibemaksukohustuslasest toetuse saaja soetab kaupu ja teenuseid vaid KMS §-s 16 sätestatud maksuvaba käibe tarbeks või ettevõtlusega mitteseotud eesmärkidel, mille sisendkäibemaks ei kuulu mahaarvamisele vastavalt KMS §-s 29 sätestatule.

Lisaks lubab KMS § 32 sisendkäibemaksu osalist mahaarvamist, kui maksukohustuslane kasutab kaupu ja teenuseid nii maksustatava kui maksuvaba käibe tarbeks.

KMS § 33 kohaselt võib sisendkäibemaksu osalisel mahaarvamisel kasutada kas proportsionaalse mahaarvamise meetodit või otsearvestuse ja proportsionaalse mahaarvamise segameetodit.

Proportsionaalse mahaarvamise korral lähtutakse sisendkäibemaksu mahaarvamisel maksukohustuslase maksustatava käibe ja kogu käibe suhtest ning sisendkäibemaks arvatakse proportsionaalselt maha kogu sisendkäibemaksult.

Sotsiaalteenuste osutamine on KMS § 16 kohaselt maksuvaba käibe, mille tarbeks soetatud kaupade ja teenuste sisendkäibemaksu ei saa arvestatud käibemaksust maha arvata. Lisaks põhitegevusele võib osutada teenuseid, mis kuuluvad käibemaksuga maksustamisele ja millelt arvestatud käibemaksust on õigus maha arvata teenuste tarbeks soetatud kaupade ja teenuste sisendkäibemaks.

Sisendkäibemaksu proportsionaalse mahaarvamise meetodit kasutades mõjutavad maksustatava ja maksuvaba käibe proportsiooni ka projektivälised arved. Kuna sisendkäibemaks arvatakse kogu sisendkäibemaksust maha proportsionaalselt ning seda ei ole võimalik seostada konkreetse arvega, siis on võimalus, et käibemaksu hüvitamisel ERFist makstakse käibemaks tagasi ka projektiga mitteseotud arvetelt. Kuna Maksu- ja Tolliamet maksab käibemaksu tagasi ka muudelt arvetelt, siis on tehniliselt keerukas kindlaks määrata, milline osa maksti tagasi projektiga seotud arvetelt ja milline projektiga mitteseotud arvetelt.

Seega, kuigi proportsionaalse meetodi puhul saab toetuse saaja sisendkäibemaksu maha arvata ainult osaliselt, ei ole võimalik ülejäänud osa sisendkäibemaksust proportsionaalse meetodi korral abikõlblikuks lugeda.

Käibemaks on ERFist finantseerimiseks abikõlblik üksnes juhul, kui käibemaksukohustuslasest toetuse saaja kasutab oma raamatupidamises käibemaksu otsearvestuse meetodit. Käibemaksu otsearvestuse korral on käibemaksu kulu raamatupidamises seotud konkreetse arvega ning seega on võimalik tõendada, et see on seotud ERFist rahastatava projektiga ning juhul, kui kaup või teenus soetatakse maksuvaba käibe tarbeks, on see toetuse saaja jaoks lõplik kulu.

Lõike 5 järgi on abikõlblikud investeeringud toetuse saaja valduses olevasse taristusse, mida ta kasutab näiteks hoonestusõiguse või rendilepingu alusel, kui toetuse saaja suudab tagada erihoolekande taristu eesmärgipärase kasutamise 20 aasta jooksul projekti abikõlblikkuse tähtaja lõppemisest (vastavalt TAT § 20 lõikele 2). Taristu kasutamise tagamiseks sobivaks meetmeks võib olla taristu koormamine piiratud asjaõigusega. Vastava nõude võib esitada RA tulenevalt TAT § 22 lõikest 2.

Lõikes 6 on viide mitteabikõlblike kulude loetelule ühendmääruses.

Määruse §-s 8 sätestatakse ERFi toetuse suurim osakaal, milleks on lõike 1 kohaselt kuni 85% abikõlblikest kuludest. Täiendavalt on riikliku kaasfinantseeringuna kavandatud toetada Valkla Kodu reorganiseerimise projekti.

Lõikes 2 sätestatakse, et toetuse osakaal ja toetuse piirsumma kinnitatakse taotluse rahuldamise otsuses.

Riigiabi puudutav regulatsioon on määruse tekstist välja jäetud, sest meetme raames antav toetus ei ole riigiabi EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 1 mõistes. Sotsiaalministeerium esitas erihoolekande meetme tegevuse kohta Euroopa Komisjonile eel-teatise (18.12.2015 case SA.43968(2015/PN) - Reorganization of special welfare institutions), mille kohaselt ei mõjuta antav toetus liikmesriikidevahelist kaubandust ja konkurentsi ning tegevusel on üksnes kohalik mõju. Komisjon andis tagasiside, et on Eesti seisukohaga nõus.

Määruse 3. peatükk reguleerib toetuse taotlemist ning nõudeid taotlejale ja taotlusele.

Kooskõlas STS §-ga 14 antakse meetme raames toetust avatud taotlemise alusel.

Määruse § 9 lõike 1 järgi esitab RA taotlemise algatamiseks vajaliku info RÜ-le. Määruse alusel võib korraldada mitu taotlusvoor.

Lõike 2 kohaselt teavitab RÜ avatud taotlusvoorst eri allikates ning annab taotluste esitamiseks vähemalt 40 tööpäeva.

Lõike 3 järgi annab RÜ taotlemise väljakuulutamisel teada ka eelarve summa toetatavate tegevuste kohta. Taotluste kontroll ja hindamine toimub tegevuste kohta. Taotlused rahuldatakse tegevuste kohta eelarve alusel.

Paragrahvi 6 lõike 1 punktis 1 nimetatud tegevuste puhul on teenuseüksuste reorganiseerimise vajalikkust põhjendatud eespool. Tegevused panustavad oluliselt meetme tegevuse väljundinäitaja saavutamisse (kokku 180 kohta ehk enam kui 12%) ning nende mõjul on loodud väiksemad teenuseüksused, panustades erihoolekande arengukava 2014–2020 eesmärki. Tegevuste elluviimisel on nende kuluefektiivsus tagatud hangete korraldamise kohustusega. Potentsiaalsed taotlejad on piiratud seniste teenuseosutajate või nendega koostöös teiste pakkujatega (§ 10 lõige 4). See tagab ühelt poolt teenuse järjepideva pakkumise ning teisalt uutel teenusekohtadel osutatavate teenuste kvaliteedi. Uued hooned on keskkonnasäästlikumad, tagavad puudega inimestele paremad elamis-, töötamis- ja õppimistingimused ning aitavad kaasa teenuste piirkondliku pakkumise hajutamisele.

Taotlemise, hindamise ja eelarve jaotus tegevuste vahel on vajalik, et oleks tagatud suurema toetuse, järelevalve ja kõrvalabi vajadusega ebastabiilse remissiooniga psüühikahäirega isikutele ja kohtumäärusega hoolekandetasutusse paigutatud isikutele suunatud teenuse taristu parandamine ning parem panustamine meetme tulemusnäitajasse. Erihoolekande arengukava üks eesmärk on suurendada kuni 30-kohalistes teenuseüksustes elavate inimeste osakaalu ning seda toetab otseselt seniste asutuste reorganiseerimine. Rakenduskava järgi on meetme tulemusnäitajaks iseseisvat toimetulekut toetavate teenuste ja ööpäevaringsete institutsionaalsete hooldusteenuste kohtade suhtarv erihoolekandes. Seega on oluline, et kogukondlike teenuste hulk kasvaks kiiremini kui ööpäevaringse erihooldusteenuse kohtade arv. Lisaks on paralleelselt toimumas kvaliteetsema teenuse osutamise hindamissüsteemi juurutamine ning deinstitutionaliseerimise põhimõtetest lähtuv erihoolekandeteenuste süsteemi ümberkorraldamine.

Planeeritud jaotus väljundinäitaja täitmisel on esimese tegevuse puhul 180 teenusekohta ning teise tegevuse puhul vähemalt 132 teenusekohta. Täpsem jaotus selgub peale taotluste menetlemist ja taotluse rahuldamise otsuste tegemist, kuid kirjeldatud jaotuse alusel on kavandatud vahendite proportsionaalne jaotus määruse § 6 lõikes 1 nimetatud tegevuste vahel.

Lõikes 5 on taotluse esitamisel kohustuslike dokumentidena välja toodud finantsanalüüs koos seletuskirjaga ning projekti esialgne ruumiplaan koos asendiplaaniga. Finantsanalüüs annab ülevaate projektis planeeritud kuludest ja projekti jätkusuutlikkusest. Taotlusele lisatavad joonised (pildid, väljavõtted) ja nende kirjeldused on vajalikud projekti asukohas planeeritud lahenduse hindamiseks. Jooniste puhul võib olla tegemist väljavõttega avalikust andmebaasist, kus on ära näidatud projekti asukoht ning seda toetab taotluses või finantsanalüüsi alustes selgitatud kavandatud hoonestuse maht. Muud dokumendid tuleb lisada juhul kui taotleja tugineb nendele taotluse esitamisel või hindamiskriteeriumite täitmisel.

Määruse § 10 sätestab nõuded taotlejale. Taotleja peab vastama Vabariigi Valitsuse 21.08.2014 määruse nr 133 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse taotlemise ja taotluste menetlemise nõuded ja tingimused toetuse andmise tingimuste kehtestamiseks” (edaspidi *taotluste menetlemise määrus*) §-s 2 sätestatud nõuetele. Taotlejal peab olema omafinantseeringu ja mitteabikõlblike kulude tasumise suutlikkus vastavalt taotluste menetlemise määruse § 3 lõigetele 1, 2 ja 4. Vastav info peab kajastuma ka esitatud finantsanalüüsis.

Lõige 4 reguleerib võimalikke toetuse taotlejaid määruse § 6 lõike 1 punktis 1 nimetatud tegevuste puhul – taotluse võib esitada senine teenuseosutaja või temaga lepinguga võetud kohustuse alusel teenust osutama hakkav isik. Vastavalt eespool määruse § 6 juures selgitatule on tegemist väga väikese ringi teenuseosutajatega, kelle puhul on vajalik eriomane kompetents. Riigile on oluline, et teenuse osutamine oleks tagatud ka olukorras, kus võiksid realiseeruda erinevad (äri)riskid. Senised teenuseosutajad AS Hoolekandeteenused ja Viljandi Haigla omavad olulist kogemust teenuste korraldamisel. Viljandi Haigla puhul on oluline ka psühhiaatrilise abi ja tervishoiuteenuste kiire kättesaadavus.

Lõike 5 kohaselt on võimalikud taotlejad määruse § 6 lõike 1 punktis 2 nimetatud tegevuste puhul juriidilised isikud, kellel on tõendatud kogemus sotsiaalhoolekande seaduses nimetatud erihoolekandeteenuste osutamisel või kokkulepe koostöö tegemiseks vastavat kogemust omava isikuga. Lähtudes esimesest taotlemisest on selline piirang õigustatud, kuna enamik taotlejatest olid senised erihoolekandeteenuse osutajad või kohalikud omavalitsused (kellel on sotsiaalteenuste tagamise kohustus). Kogemus toetab taotlejate teadlikkust teenuse osutamisest ja sellega kaasnevatest riskidest ning on minimaalseks tagatiseks selle kohta, et teenuseosutaja, kellele antakse teenuse osutamise kohustus 20 aastaks, on valdkonnaga seotud. Tõendada on võimalik näiteks senise tegevuse kontrolli kaudu Sotsiaalkindlustusametist, sotsiaalteenuseid osutavate hoolekandetasutuste statistiliste aruannete põhjal H-veebist, aga ka muudest allikatest.

Määruse § 11 täpsustab taotlusele esitatavaid tingimusi. Taotlus koostatakse vastavalt taotluste menetlemise määruse § 4 lõikele 1.

Lõike 1 punktis 1 on uute teenusekohtade loomisel seatud ülempiir ühe teenusekoha loomise maksimaalsele toetatavale summale ERFi vahenditest. Esimese taotlusvooru investeeringute kavasse arvatud taotluste keskmine koha maksumus oli ca 28 500 eurot ning kavasse arvatud projektide seas oli kõikumine 21 500-st kuni 34 000-ni (maksimum ka esimeses taotlusvoorus). Kuivõrd ehitatavate pindade puhul on senine piirmäär jätkuvalt õigustatud, on jäetud piirsummaks ühe ööpäevaringse majutusega teenusekoha kohta 34 000 eurot. Punktides 2 ja 3 on piiratud maksimaalseid summasid taotluse kohta, kusjuures punktis 2 on arvestatud toetavate teenuste taristu rajamise summat ERFi vahenditest ning punktis 3 on arvestatud kuni 20-kohalise ööpäevaringse majutusega teenuseüksuse toetamise sumмага, et toetada suuremat hulka projekte taotlusvoorus.

Lõige 2 täpsustab, et taotlused tuleb esitada TAT raames toetatavate tegevuste kohta eraldi. Eelarve summa planeeritakse tegevuste kohta eraldi, et tagada vahendite efektiivsem rakendamine. Võimalik esimeseks tegevuseks ette nähtud vahendite jääk kantakse üle kasutamiseks teises tegevuses.

Määruse § 12 sätestab taotleja kohustused taotluse menetlemise protsessis lisaks STS § 21 lõikes 2 sätestatule, võimaldades RÜ-l saada parema ülevaate planeeritud projektist.

Määruse 4. peatükis sätestatakse taotluste menetlemise, projektide hindamise ja taotluse rahuldamise otsuse tegemise ja muutmise tingimused ja kord.

Määruse § 13 reguleerib taotluse menetlemist, andes lõikes 4 RÜ-le tähtajaks 60 tööpäeva. See aeg pikeneb puuduste korral nende kõrvaldamiseks kulunud aja võrra.

Määruse § 14 järgi kontrollitakse taotleja ja taotluse nõuetele vastavust. Kontrolli täpsemad tegevused reguleerib RÜ vajaduse korral oma protseduurireeglitega.

Lõikes 5 sätestatakse, et määruse § 6 lõike 1 punktis 1 nimetatud tegevustega seotud projekte hinnatakse vastavushindamise raames. See on otstarbekas, sest võimalik summa on projektide kaupa piiritletud ning oluline on, et projektid täidaksid seirekomisjoni kinnitatud kriteeriumid.

Vastavalt lõikele 7, kui määruse § 6 lõike 1 punktis 1 nimetatud tegevustega seotud projektide toetamise järel jääb täiendavaid vahendeid, võib selle suunata teise tegevuse toetamiseks.

Määruse § 15 sätestab määruse § 6 lõike 1 punktis 2 nimetatud tegevustega seotud projektide hindamiskomisjoni moodustamise. RÜ moodustab kuueliikmelise komisjoni RA ettepanekul ning kinnitab selle töökorra. Hindamiskomisjoni koosseisu kuuluvad kaks Sotsiaalministeeriumi ja kaks Rahandusministeeriumi esindajat ning üks Sotsiaalkindlustusameti ja üks Eesti Puuetega Inimeste Koja esindaja. Valikukomisjoni esimees on Sotsiaalministeeriumi esindaja. Komisjon võib oma töösse kaasata eksperte.

Määruse § 16 toob välja hindamise üldised kriteeriumid, mis tulenevad rakenduskava seirekomisjoni poolt kinnitatud kriteeriumitest:

- 1) projekti mõju meetme eesmärkide saavutamisele;
- 2) projekti põhjendatus;
- 3) projekti kuluefektiivsus;
- 4) toetuse taotleja suutlikkus projekti edukalt ellu viia;
- 5) projekti mõju läbivatele teemadele.

Nende alusel annab hindamiskomisjon määruse § 6 lõike 1 punktis 2 nimetatud projektidele hindepunkte. Hindamise korraldamiseks ja kriteeriumite ühetaoliseks kohaldamiseks RA töötab välja ja kinnitab hindamisjuhendi, milles täpsustatakse kriteeriumite sisu ning määratakse hindamise aluseks olevad kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed näitajad. Hindamisjuhend tehakse taotlejatele kättesaadavaks Rahandusministeeriumi hoolekande taristu arendamise 2014–2020 teemalehel <https://www.rahandusministeerium.ee/et/valistoetused/meetmed#ht> ning Sotsiaalministeeriumi ERFi 2014–2020 meetme tegevuse 2.5.1 „Erihoolekandeesutuste reorganiseerimine“ teemalehel (<http://www.sm.ee/et/euroopa-regionaalarengu-fond-0#2.5.1%20Erihoolekandeesutuste%20reorganiseerimine>).

Valikukomisjoni otsused tehakse konsensuslikult. Hindamiskriteeriumite hindepunktide summeerimisel saadakse projekti koondhinne. Projektide koondhinnete alusel kujuneb projektide nimekiri, kus esimesel kohal on suurima koondhinde saanud projekt. Nimekirja ei arvata projekti, mille punktide summa on väiksem kui 50% punktide maksimaalsest summast.

Lõikes 5 sätestatakse, et projekti puhul, mille hindamistulemus on väiksem kui 50% maksimaalsete hindepunktide summast, teeb rakendusüksus taotluse rahuldamata jätmise otsuse.

Lõikes 6 on välja toodud eelistused olukordadeks, kus projektid saavad sama koondhinde. Eelistuse aluseks on piirkondlik jaotus ja soodsam teenusekoha maksumus. Võrdse koondhinde korral eelistatakse projekti, milles luuakse teenusekohti maakonda, kus sotsiaalhoolekande seaduse §-des 87, 91, 94, 97 ja 100 nimetatud teenuste pakutavate kohtade suhe elanike arvu on väiksem. Teenusekohtade jaotuse seis arvestatakse käesoleva määruse alusel taotluste esitamise väljakuulutamise hetkest, võttes arvesse Vabariigi Valitsuse 12.01.2017 korraldusega nr 7 kinnitatud ERFi meetme 2.5 „Hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puuetega inimeste vajadustele vastavaks“ tegevuse 2.5.1 „Erihoolekandeesutuste reorganiseerimine“ investeeringute kavasse lisatud projektidega loodavate kohtade jaotuse muutust. Elanike arvu arvestatakse seisuga 01.01.2017.

Tabel 2. SHS §-des 87, 91, 94, 97 ja 100 nimetatud teenuste kohtade suhe elanike arvu seisuga 01.01.2017 maakondades

Nr.	Maakond	Teenusekohti ühe elaniku kohta
1.	Harju maakond (koos Tallinnaga)	0,00261
2.	Rapla maakond	0,00263
3.	Ida-Viru maakond	0,00313
4.	Pärnu maakond	0,00466
5.	Lääne-Viru maakond	0,00531
6.	Tartu maakond	0,00541
7.	Võru maakond	0,00743
8.	Hiiu maakond	0,00838
9.	Järva maakond	0,00924
10.	Põlva maakond	0,01042
11.	Viljandi maakond	0,01212
12.	Lääne maakond	0,01279
13.	Jõgeva maakond	0,01294
14.	Saare maakond	0,01504
15.	Valga maakond	0,01616

Ühtlasi sätestatakse, et samas maakonnas planeeritud projektide puhul eelistatakse suurema väljundinäitaja panusega projekti. Selle võrdsuse korral võetakse aluseks keskmine ühe teenusekoha rajamise maksumus ERFi vahenditest. Kui eespool kirjeldatu põhjal ei suudeta projektidest eelistatumat välja selgitada, heidetakse valiku tegemiseks liisku.

Kui mõni projekt jääb eelarvega piiri peale, on taotlejal võimalus projekt ellu viia täismahus või vähendatuna (maksimaalselt) proportsionaalselt toetatava tegevuse jaoks saadaoleva eelarvega – sellisel juhul tehakse taotlejale ettepanek projekti vähendada.

Määruse § 17 sätestab taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise tingimused ja sellest teavitamise korra. Taotlejale saadetakse otsus hiljemalt viie tööpäeva jooksul otsuse tegemisest.

Määruse § 18 sätestab taotluse osalise ja kõrvaltingimusega rahuldamise vastavalt taotluste menetlemise määruse §-le 9.

Lõike 2 kohaselt võib taotluse osaliselt rahuldada tingimusel, et taotleja on nõus RÜ ettepanekuga taotletud toetuse summat vähendada või projektis kavandatud tegevusi muuta. Kui taotleja ei ole ettepanekuga nõus, teeb RÜ taotluse rahuldamata jätmise otsuse. Sellest tulenevalt peab RÜ andma taotlejale võimaluse esitada oma seisukoht enne taotluse osalise rahuldamise otsuse tegemist.

Lõikes 3 nimetatud kõrvaltingimuseks võib olla näiteks mõne taotluses sisalduva lisadokumendi saabumise tähtaja määramine või mingid täiendavad tegevused, mida ei ole taotluses loetletud, kuid mis tuleb toetuse saajal konkreetseks tähtjaks täita, et toetust saada. Taotluse tingimusliku rahuldamise otsuse põhjal ei teki toetuse saajal õigust toetusega seotud maksetele. Õigus toetusega seotud maksetele tekib toetuse saajal alles pärast otsuses sätestatud tingimuse täitmist.

Määruse § 19 sätestab, et taotluse rahuldamise otsust võib muuta RÜ või toetuse saaja algatusel. Lõike 2 järgi on RÜ-l õigus keelduda taotluse rahuldamise otsuse muutmisest juhul, kui soovitava muudatusega ei pruugi projekti oodatav tulemus olla saavutatav või projekti ei suudeta lõpule viia tegevuste abikõlblikkuse perioodil. RÜ esitab otsuse muutmise taotluse RA-le hinnangu saamiseks esitatud projekti lahenduse (teenusekohtade rajamise kava ja jaotus, kavandatud hoonestus jms) ning eesmärgipärasuse kohta.

Määruse 5. peatükis sätestatakse toetuse saaja, RÜ, RA ja Sotsiaalkindlustusameti ülesanded.

Määruse § 20 sätestab toetuse saaja õigused ja kohustused, lähtudes STS §-dest 24 ja 26.

Lõigetes 2 ja 3 nimetatud piirangud on vajalikud, et tagada erihoolekandeteenuste osutamise jätkusuutlikkus taristus, millesse määruse alusel panustatakse. Jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline, et rajatavad teenuseüksused jätkavad tegutsemist ning et juba väljaarendatud teenusekohtade kasutamine oleks pikema perioodi jooksul tagatud. Tegemist on riigile olulise taristuga, mis võib olla erasektori omandis. Seega kohustub toetuse saaja tagama 20 aasta jooksul abikõlblikkuse tähtaja lõppemisest (või projekti kõigi tegevuste lõppemisest ja lõpparuande kinnitamisest, kui see toimub enne toetuse taotluse rahuldamise otsuses kinnitatud abikõlblikkuse tähtaega) erihoolekande taristu eesmärgipärase kasutamise vastavalt taotluse rahuldamise otsusele. Nimetatud tähtaja valikul on lähtutud sellest, et igal hoonel, masinal ja seadmel on maksumus ja mõistlik kasutusiga. Kasutusea pikkus sõltub mitmest asjaolust: 1) füüsiline kulumine; 2) aegumine (mittevastavus aja nõuetele). Hoonete kasutuseaks loetakse raamatupidamises tavaliselt 25–50 aastat, mille möödudes on neid vaja kas kapitaalselt remontida või uued ehitada. Euroopa Komisjoni tulu-kulu analüüsi juhend annab muu taristu amortiseerimise perioodiks 10–15 aastat. Lähtudes eeltoodud asjaolust on määruses seatud tähtjaks 20 aastat.

Lõige 2 sätestab eeltoodust lähtuvalt 20-aastase kohustuse tagada toetuse kaasabil rajatud erihoolekande taristu eesmärgipärane kasutamine vastavalt taotluse rahuldamise otsusele, välja arvatud juhul, kui tegevuste muudatused on RA-ga kooskõlastatud. Seega on toetuse saajal kohustus korraldada oma tegevus selliselt, et 20 aasta jooksul pärast projekti abikõlblikkuse perioodi lõppu oleks loodud teenuseüksustes tagatud erihoolekandeteenuste osutamine. Teenuste osutamise kohustus ei sõltu otseselt sellest, milliste erihoolekandeteenuste osutamiseks vajalike teenusekohtade loomiseks toetuse saaja toetust taotles, kuivõrd aja jooksul võib teatavate teenuste konkreetsetele klientidele või antud piirkonnas osutamise vajadus muutuda. Toetuse saajal on võimalik kooskõlastatult RA-ga muuta nende tegevuste loetelu, mille osutamise kohustus tal 20 aasta jooksul lasub. Selle kohustuse täitmise tagamiseks on määruse § 22 lõikes 2 sätestatud RA õigus nõuda rajatava erihoolekande taristu koormamist piiratud asjaõigusega toetuse eesmärgipärase kasutamise tagamiseks.

Lõike 3 kohaselt kohustub toetuse saaja enda omandis oleva käesoleva TAT alusel rajatud taristu võõrandamiseks ja tervikuna teisele isikule kasutada andmiseks määruse § 20 lõikes 2 nimetatud

perioodi jooksul saada RA-lt nõusoleku. Selline nõusolek antakse juhul, kui on tagatud erihoolekande taristu eesmärgipärase kasutamise jätkumine vastavalt taotluse rahuldamise otsusele.

Lõike 4 järgi kohalduvad kõigile toetuse saajatele ühtviisi riigihangete seadusest tulenevad nõuded ning toetuse saaja on kohustatud järgima hankijale sätestatud korda. Sätte eesmärk on tagada rahaliste vahendite läbipaistev, otstarbekas ja säästlik kasutamine, isikute võrdne kohtlemine ning olemasolevate konkurentsitingimuste efektiivne ärakasutamine ka juhul, kui riigihangete seaduse rakendamine toetuse saajale ei kohalduks.

Lõikes 5 on sätestatud toetuse saaja kohustus esitada RÜ-le hankedokumendid ja nende muudatused, hankekomisjoni otsuste koopiad, hankelepingu koopiad ning hankelepingu muudatused.

Lõike 7 kohaselt on toetuse saajal õigus ärakuulamisele. Toetuse saajale antakse vastavalt STS § 23 lõikele 2 võimalus esitada oma seisukoht enne: ettekirjutuse tegemist; taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamist või muutmist, välja arvatud juhul, kui toetuse saaja taotlus rahuldatakse täielikult; finantskorrektsiooni otsuse tegemist.

Määruse § 21 sätestab RÜ ülesanded lisaks STS § 8 lõikes 2 loetletud ülesannetele.

Kestvuse nõude kontrolli ning puhastulu teenimise üle kontrolli tegemist eraldi välja toodud ei ole. Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artiklile 71 tuleb Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidelt saadud toetus tagasi maksta, kui viie aasta jooksul alates toetuse saajale lõppmakse tegemisest ei ole projekti elluviimise tulemusena soetatud vara ega rajatud või rekonstrueeritud infrastruktuuriobjekti säilitatud ja kasutatud sihtotstarbeliselt. Kestvuse nõude tagamiseks teeb RÜ järelkontrolli projektidele hiljemalt viie aasta jooksul pärast projekti abikõlblikkuse tähtaja lõppu veendumaks, et projekti elluviimise tulemusena soetatud vara ning rajatud või rekonstrueeritud infrastruktuuriobjekti säilitatakse ja kasutatakse sihtotstarbeliselt. Samas kontrollitakse ka, et projekt ei ole teeninud puhastulu või teenitud puhastulu ei ületa projekti abikõlblikest kuludest maha arvatud puhastulu.

Määruse § 22 sätestab RA ja Sotsiaalkindlustusameti ülesanded.

Lõike 1 järgi annab RA lisaks STS §-s 7 loetletud ülesannetele RÜ-le hinnangu projekti muutmise taotluse kohta. Hinnangu andmine on ette nähtud ka taotluse kehtetuks tunnistamisel.

Lõike 2 kohaselt on RA-l õigus nõuda rajatava erihoolekande taristu koormamist piiratud asjaõigusega toetuse eesmärgipärase kasutamise tagamiseks (sh määruse § 20 lõikes 2 nimetatud kohustuse täitmise tagamiseks). Nõuet võib rakendada nii toetuse saaja valduses kui ka omandis olevasse taristusse investeerimise ja teenusekohtade loomise korral.

Selline asjaõigusliku vahendi rakendamise võimalus on sätestatud käesolevas määruses, mitte seaduse tasandil lähtuvalt sellest, et toetuse andmise näol on tegemist soodustava, mitte koormava haldusega. Seejuures on oluline ka asjaolu, et tegemist on tehinguliste, mitte seadusjärgsete kitsendustega, sest need tekivad eraldi sõlmitavast asjaõiguslepingust, mitte vahetult toetuse andmise otsusest (haldusaktist). Määrus näeb ette nende rakendamise võimaluse, rakendamise tingimused otsustaks RA kaalutusõiguse alusel lähtuvalt toetuse saajast ning kinnisasja seisundist. Seega ei pruugi RA iga taotleja puhul piiratud asjaõiguse seadumise nõuet rakendada.

Lõike 3 kohaselt kontrollib Sotsiaalkindlustusamet 15 aasta jooksul pärast struktuuritoetuse seaduse § 24 punktis 14 sätestatud tähtaja (kestlikkuse periood 5 aastat peale projekti abikõlblikkuse lõppu) lõppu erihoolekande taristu eesmärgipärasest kasutamist. Kontrollimise eesmärk on veenduda, et taristu kasutamine toimub eesmärgipäraselt vastavalt määruse § 20

lõikes 2 sätestatule ning et taristu võõrandamiseks ja tervikuna teisele isikule kasutada andmiseks on saadud RA nõusolek. Sotsiaalkindlustusameti põhimääruse kohaselt on ameti ülesanneteks muu hulgas erihoolekandeteenuste osutamise tagamine ja rahastamine, järelevalve tegemine teenuste osutamise üle ning arvestuse pidamine erihoolekandeteenuste saajate üle, samuti muude õigusaktidega pandud ülesannete täitmine.

Määruse §-ga 23 sätestatakse toetuse kasutamise seotud teabe, dokumentide ja aruannete esitamise kord. Lõike 1 kohaselt esitab toetuse saaja RÜ-le projekti vahearuarande üks kord aastas. Lõike 2 kohaselt esitab toetuse saaja projekti lõpparuande RÜ-le 60 kalendripäeva jooksul alates toetuse otsuses määratud projekti abikõlblikkuse perioodi lõppkuupäevast, kuid kõige hiljem 31. oktoobril 2023. Lõike 4 järgi teavitab RÜ RA-d aruannete kinnitamisest.

Määruse 6. peatükis sätestatakse toetuse maksmise ja finantskorrektsioonidega seonduv.

Määruse § 24 reguleerib toetuse maksmist. Lõikes 3 on nimetatud täiendavad dokumendid, mis toetuse saaja on kohustatud esitama koos esimese makstaotlusega. Lõike 4 kohaselt esitab toetuse saaja maksetaotluse RÜ-le struktuuritoetuse registri kaudu.

Lõige 5 sätestab, et üldjuhul makstakse toetus välja tekkinud ja tasutud kulude alusel ühendamääruse § 14 lõike 1 punkti 1 kohaselt. Lõike 6 järgi on lubatud toetuse maksmine ka siis, kui abikõlblik kulu on tekkinud ja see on toetuse saaja poolt omafinantseeringu ulatuses makstud.

Lõige 7 annab toetuse saajale võimaluse saada projekti elluviimisel kulude tasumiseks ettemaksu. Taotluste menetlemise määruse § 18 lõike 1 punkti 1 alusel ei tehta mitteriigiabi ettemakset äriühingust toetuse saajatele.

Toetus makstakse välja vastavalt taotluse rahuldamise otsuses nimetatud toetuse osakaalule abikõlblikest kuludest ja mitte rohkem, kui on määratud toetuse piirsumma.

Lõppmakse tehakse toetuse saajale pärast projekti kulude abikõlblikkuse ja tegevuste elluviimise ja maksete tõendamist ning lõpparuande kinnitamist. Lõppmakse suurus on üldjuhul vähemalt 5% projekti abikõlbliku kogumaksumuse toetuse summast ning see sätestatakse taotluse rahuldamise otsuses. Erandkorras võib RÜ vähendada lõppmakse suurus. Näiteks on olukorrad, kus mingi konkreetse kulu abikõlblikkuse küsimus on pikalt osapoolte vahel vaidluseks, kuid projekti sisulised tegevused on kõik lõpule viidud. Kuna toetuse saajale võib 5% vahendite kinnipidamine olla olulise rahalise mõjuga, on RÜ-l õigus põhjendatud juhtudel teha väljamakseid ka ulatuses, mis jätavad lõppmakse summaks vähem kui 5% projekti toetuse summast.

Määruse § 25 sätestab finantskorrektsioonide otsuste tegemise ja tagasimaksete teostamise reeglistiku.

IV Määruse vastavus Euroopa Liidu õigusele

Käesoleva määruse aluseks on STS ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega. Käesolev määrus on kooskõlas järgmiste ELi määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1301/2013, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgiga seonduvaid erisätteid ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1080/2006.

V Määruse mõjud läbivatele teemadele

Keskkonnahoid ja kliima

Erihoolekande taristu arendamisega väheneb seniste ebaefektiivsete hoonete kasutusest tingitud negatiivne mõju keskkonnale. Uutele ehitatavatele või rekonstrueeritavatele hoonetele kehtestatud rangemate soojapidavusnõuete tõttu väheneb hoonete kütte-(energia-)kuludega seonduvalt soojatootmise protsessist põhjustatud koormus keskkonnale. Vastavat energiatarbimise muutust projektide rakendamisel eraldi ei hinnata.

Reorganiseerimise käigus vabaks jääv kinnisvara realiseeritakse vastavalt võimalustele, kui kõik kliendid on liikunud uutesse teenuseüksustesse. Müük kajastatakse projektide finantsanalüüsis. Kuna hooned on ebafunktsionaalsed ja vajavad remonti, on nende käigus hoidmine, hooldamine ja remont kallis. Kuna objektid on valdavalt eraldatud väiksemates kohtades, võib eeldada väikest ostuhuvi ja hinda.

Võrdsed võimalused

Määruses seatud eesmärkide täitmine mõjutab võrdsete võimaluste tagamist ühiskonnas. Olemasolevad hooned on ehitatud enam kui 30 aastat tagasi ja nendes ei ole sageli arvestatud kaasaegsete erihoolekandeteenuste osutamise põhimõtetega. Uutes ja rekonstrueeritavates hoonetes peavad olema tagatud ligipääsetavus ja liikumisvõimalused ning seetõttu peavad teenusekohad vastama ehitusseadustiku § 11 lõike 4 alusel kinnitatava ligipääsetavuse nõudeid reguleeriva määruse tingimustele. Eesmärk on luua hoonetes ja nende ümber liikumiskeskond, kus liikumisvõimalused on tagatud kõikidele sõltumata nende erivajadustest. Rajatav või rekonstrueeritav infrastruktuur on võrdselt kasutatav erinevatele sihtrühmadele.

Psüühilise erivajadusega inimestele tagatakse meetme tegevuse tulemusena paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused. Neil on uutes teenuseüksustes kvaliteetsetel teenusekohtadel paremad võimalused olla aktiivsed kogukonnaliikmed ning leida ümbritsevas keskkonnas tegevusi, sh tööd või töösarnast tegevust, ja saada vajalikke teenuseid.

TAT-l puudub mõju soolise võrdsuse edendamisele ning see ei sisalda tegevusi, mis panustavad otseselt soolise võrdõiguslikkuse edendamisse. TAT ei panusta soolise võrdõiguslikkuse edendamisse läbi sooküsimuste lõimimise TAT ettevalmistamisse, rakendamisse ja seiresse.

Mõju infoühiskonna edendamisele

Meetme tegevusel puudub oluline mõju infoühiskonna edendamisele.

Mõju regionaalarengule

TAT mõjutab regionaalarengut erihoolekandeteenuste ühtlasema pakkumisega piirkondades. Näiteks kui reorganiseerida 300-kohaline asutus ja jaotada kümne asustusüksuse vahel, on tulemuseks teenuse pakkumise piirkondlik ühtlustumine. Sotsiaalkindlustusameti kaudu on inimestel võimalik taotleda teenuseid piirkondlikult, muu hulgas arvestades, et neil oleks võimalik saada teenuseid oma senisele elukohale võimalikult lähedal. Varem oleks neil 300 inimesel olnud võimalus taotleda teenust vaid ühes kohas.

Regionaalarengut mõjutab ka teenusekohtade liikumine pigem suurematesse keskustesse. Soov on kaasata psüühilise erivajadusega inimesi paremini kogukondadesse, sealhulgas tööturule. Suuremate asustusüksuste eelistamine aitab tagada paremini kättesaadavad avalikud teenused. Muu hulgas on tööandjatel lihtsam värvata töötajaid – seda nii teenuseüksustest kui ka loodavates teenuseüksustes töötamiseks. Loodavate teenuseüksuste asukohtade valikul eelistatakse suuremaid asulaid projektide hindamise abil – asukohana hinnatakse suurema elanike arvuga ja rohkemate funktsioonidega asulat kõrgemalt.

Meetme tegevuse mõju riigivalitsemise eesmärkidele

Planeeritud tegevuste edukas elluviimine toetab ühtlast arengut ja elukvaliteedi kasvu terves riigis, toetades erivajadustega inimeste paremat kaasamist ühiskonda. Sellega koos areneb kohalike omavalitsuste võime ja pädevus osutada vajalikke sotsiaalteenuseid.

Meetme tegevuse raames soodustatakse avalike teenuste osutamisel koostööd erihoolekandeteenuste osutajate, kohalike omavalitsuste ja muude teenuste, sealhulgas sotsiaalteenuste osutajate vahel, sest majutusega teenuste pakkumisega kaasneb sageli ka toetavate ja tugiteenuste vajadus.

TAT väljatöötamisel on tuginetud 2014. aasta septembris kinnitatud erihoolekande arengukavas seatud eesmärkidele. TAT koostamisel on kohtunud mitmete teenusepakkujatega ning Eesti Puuetega Inimeste Koja esindajatega, kes esitasid omapoolseid ettepanekuid, mida on jooksvalt ka analüüsitud ja arvestatud.

VI Määruse rakendamiseks vajalikud kulutused

Meetme tegevuse 2.5.1 „Erihoolekandetasutuste reorganiseerimine“ toetuse eelarve on 47 600 000 eurot, mis moodustab maksimaalselt 85% meetme tegevuse kogueelarvest. Sellest on investeringute kava alusel 20 projektile kinnitatud 35 756 715 eurot.

Meetme tegevuse ERFi vahendite jääk, mida on plaanitud avatud taotlemisel eraldada, on **11 843 285 eurot**. Kokku on projektide maksumus planeeritud vähemalt 13 933 277 eurot. Sõltuvalt täiendavatest toetuse saajate tehtavatest investeringutest võib meetme tegevuse kogusumma kujuneda ka suuremaks. Eestipoolne riiklik kaasfinantseering on planeeritud 900 000 eurot. Summast kaetakse AS Hoolekandeteenused projektide kaasfinantseering, kuna teenuseosutaja seniste majandustulemuste alusel ei oleks võimalik eeldada ettevõtte enda võimekust selle tasumiseks. Seega on see riigi kui omaniku ülesanne täiendavate investeringute kaasrahastamiseks vahendeid lisada. Teiste teenusepakkujate omafinantseeringut riiklikest vahenditest ei ole planeeritud.

Tabel 3. Avatud taotlemisel eraldatavad summad (euro)

Aasta	EL toetuse summa	Riiklik kaasfinantseering	Omafinantseeringu summa	Kokku maht
2018	2 669 992	50 000	421 175	3 141 167
2019	4 198 008	200 000	540 825	4 938 833
2020	3 959 280	500 000	198 697	4 657 977
2021	1 016 005	150 000	29 295	1 195 300
KOKKU	11 843 285	900 000	1 189 992	13 933 277

Ehitatavate, rekonstrueeritavate, ostetavate või renoveeritavate hoonete ülalpidamise kulud kaetakse toetuse saajate tuludest, mille allikaks on Sotsiaalkindlustusameti poolt lepingute alusel eraldatavad teenusekohtade järgsed summad ning teenusesaajate omaosaluse tasud (sh ka riigieelarvest kompenseeritav omaosaluse osa juhul, kui teenusesaajal ei ole endal piisavalt vahendeid).

Riigi eelarvestrateegias on planeeritud kooskõlas meetme tegevustega teenuste pakkumise mahtude suurendamine ja hindade tõstmine. Samuti on eesmärgiks soodustada teenuseosutajaid aktiivsemalt pakkuma n-õ kergemaid teenuseid, kus inimesed saavad olla aktiivsemad ja olla kaasatud täiendavatesse igapäevastesse tegevustesse. Kogukondlike teenuste pakkumise mahtusid suurendatakse ja hindasid tõstetakse, arvestades Sotsiaalministeeriumi valitsemisala rahastamiskava.

Toetuse andmise administreerimisega seotud kulutused kaetakse toetusperioodi tehnilise abi vahenditest. Perioodil 2014–2020 on ühissätete määrustega lubatud administreerimise (tehnilise abi) kulude katteks kuni 4% liikmesriigile eraldatud vahendite kogumahust. Perioodil 2007–2013 on rakenduskavadega võetud tehnilist abi kasutusele 2% rakenduskavade kogumahust lubatud 4% asemel. Antud mahus vahendid on olnud piisavad struktuurivahendite administratsiooni ülalpidamiskulude katteks. Perioodil 2014–2020 on Rahandusministeeriumil planeeritud administreerimisega seotud kulutuste mahtu järgmise kümne aasta jooksul suurendada tulenevalt tarbijahinnaindeksi ja keskmise palgakasvu prognoosist, kuid see jääb allapoole lubatud 4% piirmäära.

VII Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

VIII Eelnõu kooskõlastamine

Määruse eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi kaudu ministeeriumidele ja Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks valdkondlikule komisjonile (heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomitee), üleriigilistele kohaliku omavalitsuse üksuste liitudele (Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit) ning Erihoolekandeteenuste Pakkujate Liidule ja teistele erihoolekandeteenuste pakkujatele. Rahandusministeerium kooskõlastas eelnõu märkustega ning oma kommentaarid esitasid Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Hooldajate Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Kirikute Nõukogu, Lastekaitse Liit, AS Hoolekandeteenused ja MTÜ Eesti Omastehooldus. Kooskõlastamise käigus tehtud märkuste ja ettepanekutega arvestamise tabel on lisatud seletuskirjale eraldi lisana.